

Biskop Atle Sommerfeldt:

Statens verdigrunnlag .

Mandag 21. mai vedtok Stortinget å endre grunnloven og ga den norske staten en verdiforankring som møter vårt post-sekulære, globaliserte samfunn på en konstruktiv og god måte.

Statens verdiforankring forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne arven konkretiseres til demokrati, rettstat og menneskerettigheter. Statens tidligere forankring i den evangeliske-lutherske religion kunne gi inntrykk av at kirken hadde rett til å overprøve lovlige beslutninger fattet av Stortinget gjennom sine spesialkompetanse i å tolke den evangelisk-lutherske religion. Dette har neppe noen gang fungert og har i alle fall overlevet seg selv både av prinsipielle og funksjonelle grunner.

For den offentlige samtale om samfunnsutviklingen har det vært uheldig at staten ikke har hatt et verdigrunnlag som politiske beslutninger kan måles opp mot og som er allment tilgjengelig uavhengig av livssyn. Den nye §2 gir oss et slikt fundament . Vi holdes fast i en felles referanseramme forståelig for ulike livssyn, ideologier og religioner. Demokrati, rettstat og menneskerettigheter er forankret i det globale folkerettsregimet og er derfor gjenkjennbart uavhengig av kulturell tilhørighet. Samtidig er ikke dette tre konturløse kjerneord. Det er miljøer, ideologier og religioner som har store vanskeligheter med å akseptere disse verdiene, velkjent historisk og aktuelt også i vårt land.

Det er viktig at det mange betegner som vårt samfunns fremste verdi, maksimering av økonomisk vekst, ikke er en del av statens verdigrunnlag i §2. Økonomisk vekst er derfor et instrument for å realisere statens verdigrunnlag ved å sikre retten til liv, helse, utdanning ,sikkerhet og arbeid nasjonalt og globalt. Det betyr at hensynet til økonomisk vekst og aktørene som har dette som legitimt hovedformål, må underordnes de tre hovedverdiene. Mange av vår tids konflikter skjer nettopp i dette skjæringspunktet. Grunnlovens §2 forplikter derfor den norske staten og gir retning i de mange avveininger politikere må ta hver eneste dag .

Den norske kirke har helt siden bispemøtet i 1968 vedtok den banebrytende uttalelsen «I menneskerettighetenes år», konkretisert kirkens verdier til i demokrati, rettstat og menneskerettigheter. Vi er derfor god rustet for aktiv deltagelse i den offentlige samtale på §2s grunnlag. Dette er verdier vi som en evangelisk luthersk kirke betrakter som våre. Kontinuiteten mellom gammel og ny §2 er derfor tydelig.

Grunnloven forankrer statens verdier i vår kristne og humanistiske arv. Det er naturlig at kristendommen gis en slik forrang tatt i betraktning dens historisk betydning og oppslutning i dagens Norge. Det reduserer ikke grunnlovens fastholding av religionsfrihet. Men henvisningen til kristendommen gjør religion til en legitim del av statens verdigrunnlag. Tanken om at statens verdigrunnlag er ensidig sekulært, i betydningen religionsløs, avvises.

Fra ulike hold hevdes det at det mest demokratiske er å betrakte religionen som en privatsak. Religiøse ledere og organisasjoner bør da ikke blande seg inn i statens virksomhet, bør være usynlig i det offentlige rom, ikke mobilisere til samfunnsengasjement eller kritisere staten og dens handlinger. All slik aktivitet strider mot forestillingen om religionen som en privatsak.

Den historiske og aktuelle erfaring er at når staten kun forholder seg til religionen som en privatsak, fører det oftest til at staten med autoritære midler begrenser religionens plass og rolle i samfunnet og religiøse aktørers deltagelse i det offentlige rom. Det er derfor ikke tilfeldig at enkelte stater som har bygget på denne tradisjonen, har vært ansvarlig for store forfølgelser av religionen og av religiøse mennesker. Andre stater tillater befolkningens hovedreligion i det offentlige rom, men henviser minoritetene til lukkede og private rom. Flere stater har nøyet seg med autoritære restriksjoner på religionens utfoldelse i samfunnet. Jevnlig forsøker politikere fra de fleste politiske tradisjoner og land å forvise religiøse aktørers deltagelse i den offentlige debatt til en egen religiøse sfære.

Men religionen er ikke en privatsak. Religion handler om å gi mennesker en bærekraftig livstolkning, livshjelp og livsretning. Religionen handler om livet i samfunnet, om relasjoner til andre mennesker og forventninger til de som styrer, enten de er valgt eller innsatt på annen måte. De aller fleste religioner har derfor ambisjoner om å påvirke og forme det samfunnet religionen utfolder seg i. Dersom staten ikke anerkjenner dette, ender den opp med å handle autoritært. Og da trues demokratiet og menneskerettighetene krenkes..

Sist søndag feiret vi pinse. For snart 2000 år siden ble en liten gruppe mennesker utrustet med åndskraft til å forme ett fellesskap som overskrider alle etniske, nasjonale og språklige grenser. Kirken har i årene siden utfoldet seg under alle slags statskikker og samfunnsformer. Ånden fra pinsedag har skapt og skaper et fellesskap av mennesker i sorg og glede, i vanskeligheter og i fremgang. Her er mennesker i stor rikdom og ytterste materielle nød, her er mennesker som besitter de høyeste posisjoner i stat og næringsliv og dem som hver dag kjemper mot undertrykkelse og marginalisering. Og vi bærer både våre egne og kirkens mange svakheter med oss hele tiden.

Det er denne erfaringsbasen og århundrers refleksjoner knyttet til denne som er vårt grunnlag for dialogen med statsmakten om aktuelle samfunnsspørsmål, enten det gjelder klima, finansinvesteringer, bistandspolitikk, eldreomsorg, asylsøkere, urfolk eller grenser for fosterdiagnostikk. Vi må være med å forme et godt samfunn å leve i for alle, et samfunn der mennesker tas på alvor, som ser utover sitt eget og som gir oss alle myndighet og respekt. Det handler om menneskets verdighet og ansvarlighet, om et samfunn der Guds skapende kjærlighet får livskår mellom oss. Men fremfor alt samles vi over hele jorden med bønn til Guds hellige Ånd om å:

«Gå gjennom byens lange, rette gater, du sommerlyse Hellig Ånd. Stryk ømt henover slitte, grå fasader, og rør de trette smilebånd, så troen gror og håpet bor, der dørene blir åpnet for de andre...Blås ny luft over byens torg og plasser, du vinterklare sannhets ånd. Treng inn i maktens grå kontorpalasser, og tenn oss med Guds milde hånd, så denne by, med lys på ny, kan smykke seg i glede til Hans komme».(Fra Salme 1997 nr 27 av Holger Lissner, oversatt av Eivind Skeie).